

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ

на релігійні громади в Україні

УДК 2-6(477-074)"2022/2023"
В19

Васін, Максим. **Вплив російського вторгнення на релігійні громади в Україні** / Інститут релігійної свободи. – К.: Вид. Пугач О. В., 2024. – 28 с.

У доповіді представлено оновлені дані про храми, молитовні будинки та інші релігійні споруди, що постраждали від повномасштабного російського вторгнення, й нові російські військові злочини проти релігійних діячів і громад України, задокументовані фахівцями IPC. За допомогою QR-кодів і гіперпосилань читачі можуть побачити відеозаписи свідчень про військові злочини, злочини геноциду та проти людяності, за які Російська Федерація має бути притягнута до відповідальності згідно з міжнародним гуманітарним правом.

Доповідь є результатом діяльності Інституту релігійної свободи (Україна), яка триває з 2014 року, в сфері моніторингу релігійної ситуації на українських територіях, окупованих Росією внаслідок збройної агресії. Це дослідження охоплює період із 15 липня 2022 року до 1 грудня 2023 року.

Інститут релігійної свободи підготував цю доповідь у межах проєкту «Замкнута віра» (Locked Faith) за підтримки миробудівничої організації ПАКС (Нідерланди) у співпраці з Місією Євразія (США), Центром громадянських свобод (Україна) та представниками Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій.

УДК 2-6(477-074)"2022/2023"

Автор:

Максим Васін, кандидат юридичних наук (Ph.D. in Law), виконавчий директор Інституту релігійної свободи

Керівник проєкту:

Олександр Заєць, голова правління Інституту релігійної свободи

Збір і обробка даних:

Анастасія Заєць, магістр соціології (Інститут релігійної свободи)

Контакти IPC

Пошта: а/с 471-В, Київ, Україна 01001

Електронна пошта: info@irs.in.ua

Телефон: +38 099 176 3360

Вебсайт: irs.in.ua

© Інститут релігійної свободи, 2024

Відповідальність за інформацію та погляди, представлені в цій публікації, повністю покладається на авторів і не є офіційною позицією ПАКС та інших партнерів IPC.

ISBN 978-966-8359-73-6

© О. В. Пугач. Видання. 2024

ЗМІСТ

1. Про ІРС і методологію дослідження.	4
2. Контекст подій: 2014–2021 роки	5
3. Руйнування релігійної інфраструктури України внаслідок повномасштабного вторгнення Росії	6
4. Посилення російських репресій проти релігійних громад на окупованих територіях України.	12
5. Ідеологічна основа та геноцидальний характер агресії Росії проти України та роль Православної Церкви	20
6. Висновки	23
7. Рекомендації для реагування.	23
Відеосвідчення російських воєнних злочинів проти релігійних діячів і громад в Україні.	24

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ДЕСС – Державна служба України з етнополітики та свободи совісті

ДНР – самопроголошена «Донецька народна республіка»

ІРС – Інститут релігійної свободи

ЛНР – самопроголошена «Луганська народна республіка»

ПАКС (лат. – PAX) – найбільша миробудівнича організація в Нідерландах

РПЦ – Російська Православна Церква

СБУ – Служба безпеки України

УПЦ МП – Українська Православна Церква, афілійована з Московським патріархатом

ФСБ – Федеральна служба безпеки Російської Федерації

1. ПРО ІРС І МЕТОДОЛОГІЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інститут релігійної свободи (ІРС) – правозахисна громадська організація, заснована 2001 року в Києві, Україна. Цілями ІРС є захист і популяризація релігійної свободи та інших прав людини, сприяння міжконфесійному діалогу та співпраці, розвиток державно-церковної взаємодії, зміцнення демократичних засад і громадянського суспільства в Україні.

Від початку російської агресії проти України в лютому 2014 року ІРС здійснює моніторинг порушень свободи думки, совісті, віросповідання та інших прав людини на окупованих Росією українських територіях Криму, Донецької та Луганської областей. 2015 року за сприяння ІРС правозахисники опублікували першу доповідь «Коли Бог стає зброєю. Переслідування за релігійними переконаннями в ході воєнного конфлікту на сході України»¹. 2018 року ІРС оприлюднив свою доповідь «Свобода віросповідання під прицілом. Російський терор на окупованих територіях Східної України»².

2021 року Інститут релігійної свободи започаткував проєкт «Замкнута віра» ([LockedFaith.org](https://lockedfaith.org)), спрямований на припинення релігійних переслідувань на контрольованих Росією українських територіях через притягнення російського керівництва та інших винних осіб до міжнародної відповідальності. У доповіді 2022 року «Російський наступ на релігійну свободу в Україні» ІРС представив численні факти та відеосвідчення задокументованих російських воєнних злочинів проти релігійних діячів і громад, а також аналіз стану свободи віросповідання на українському півострові Крим, окупованому Росією 2014 року³.

Метою цієї публікації є представлення оновлених даних про вплив на релігійні громади України повномасштабної агресії Росії, яка розпочалася 24 лютого 2022 року й триває досі. Ця доповідь містить дані про масштаби руйнування релігійної інфраструктури України внаслідок російського вторгнення станом на 1 грудня 2023 року. Для верифікації даних про зруйновані й пошкоджені релігійні споруди та священні місця ІРС провів письмове анкетування й усне опитування керівників і представників переважної більшості церков та релігійних об'єднань України різних конфесій. Серед них – православні, католицькі, протестантські церкви, юдейські та мусульманські релігійні об'єднання, а також окремі релігійні та етнічні меншини.

1 <https://lockedfaith.org/ua/p/12>

2 <https://lockedfaith.org/ua/p/11>

3 <https://irs.in.ua/p/118>

2. КОНТЕКСТ ПОДІЙ: 2014–2021 РОКИ

Із перших місяців російського вторгнення в Україну, яке розпочалося в лютому 2014 року, релігійні громади різних конфесій вповні відчували жорстокість і безжалісність російської репресивної політики на окупованих територіях. Російські війська та підтримувані Росією сепаратисти цілеспрямовано переслідували релігійних діячів і окремих віруючих більшості конфесій, за винятком Української Православної Церкви, афілійованої з Московським патріархатом. Представників релігійних меншин свавільно заарештовували, погрожували, били, незаконно ув'язнювали, піддавали тортурам, а декого цілеспрямовано вбивали. Все це детально та з конкретними прикладами описано в попередніх доповідях Інституту релігійної свободи.

Репресивна політика в самопроголошених «народних республіках» на територіях Донецької та Луганської областей, контрольованих Росією, мала на меті зміцнення російського режиму та запобігання спротиву. Окупаційна влада викоринювала інакомислення й усі прояви української ідентичності, жорстоко переслідувала проукраїнські рухи та будь-які форми опозиції, впровадила повний контроль над цивільним населенням подібно до того, як це є зараз у самій Росії.

Одним із інструментів для репресій проти українських релігійних громад стало російське законодавство про релігійну діяльність та боротьбу з екстремізмом, яке було повністю скопійовано. Віруючі стикнулися з вимогами окупаційної влади щодо обов'язкової перереєстрації, прийняття російського громадянства, подання списків членів релігійних громад тощо.

Однак навіть виконання всіх цих вимог не гарантувало перереєстрації згідно з російським законодавством. Адже справжньою метою окупаційної влади було спонукання релігійних громад і їхніх лідерів до колабораційної діяльності та підтримки російського режиму. Нелояльні релігійні діячі та конфесії зазнавали переслідувань через свавільні звинувачення в шпигунстві на користь українських чи західних спецслужб, сектантстві, екстремізмі або незаконній місіонерській діяльності.

Від російських репресій особливо потерпали громади євангельських протестантських церков (баптистів, п'ятидесятників, адвентистів тощо), а також Православної Церкви України та Української Греко-Католицької Церкви. Крім того, окупаційна влада проголосила «ворогами народу» та «екстремістами» віруючих Церкви Ісуса Христа Святих Останніх Днів (мормонів) і Свідків Єгови. Це унеможливило здійснення релігійними меншинами будь-якої діяльності на цих підконтрольних Росії територіях, а їхнє майно було незаконно конфісковане.

Цілеспрямованих репресій зазнали й релігійні громади на українському півострові Крим, окупованому Росією з 2014 року. Зокрема чимало представників мусульманських спільнот з-поміж проукраїнськи налаштованих кримських татар, а також Свідків Єгови було засуджено на довготривалі тюремні терміни через надумані звинувачення в екстремізмі.

3. РУЙНУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ

Раніше Кремль намагався приховати від міжнародної спільноти своє безпосереднє військове втручання в події у Донбаському регіоні. Однак 24 лютого 2022 року стало очевидним прагнення російського президента Володимира Путіна повністю підкорити Україну та знищити українську державність, національну самобутність, культуру, історію, мову, релігійний плюралізм. Прикриваючись гаслами захисту російської мови, «денацифікації» та «десатанізації» України, Росія фактично впроваджувала ідеологію «русского міра». Ця ідеологія в інтерпретації російських пропагандистів означала фізичну ліквідацію (геноцид) українського народу як нації та знищення будь-яких згадок про його культурну спадщину, повалення українського уряду та зникнення української держави. Імперські амбіції Путіна передбачають відновлення контролю Москви над всіма пострадянськими державами, тобто відродження Радянського Союзу, відомого як «імперія зла».

Впродовж 21 місяця повномасштабного вторгнення російські війська повністю знищили або пошкодили щонайменше 630 релігійних об'єктів в Україні. Найбільше їх постраждало внаслідок російських обстрілів ракетами, дронами-камікадзе та артилерією, зокрема через цілеспрямовані обстріли цивільних об'єктів. Окрім того, деякі релігійні споруди були навмисно розграбовані російськими військовими, закриті або перепрофільовані в адміністративні будівлі окупаційною владою.

Інститут релігійної свободи задокументував непоодинокі факти захоплення релігійних споруд російськими військовими, котрі використовували їх як військові бази або як прикриття для вогневих позицій. Така тактика російської армії має наслідком збільшення масштабів руйнування релігійних об'єктів в Україні.

Так, 10 березня 2022 року російські військові захопили комплекс приміщень Таврійського християнського інституту (ТХІ) неподалік Херсона й орієнтовно до 10–11 листопада 2022 року використовували його як військову базу зі штабом, казармами, шпиталем, крематорієм і складом боєприпасів. Вони експлуатували ці релігійні споруди у військових цілях, допоки Збройні Сили України не звільнили правобережну частину Херсонської області. Згідно зі свідченнями, що їх надали ІРС працівники ТХІ, за цей час російські військові розікрали все майно й вивезли все цінне, що тільки можна було вивезти.

ВАЛЕНТИН СИНІЙ

Ректор Таврійського християнського інституту
(Херсонська область)

«Бібліотеку було частково спалено, а частину книг вивезено на смітник. Можливо, частину бібліотеки вивезли до Росії, тому що на смітнику ми бачили знищені книги, але це не все, що було в бібліотеці. Російські військові також вивезли все обладнання, яке було в інституті: спортивне, технічне, комп'ютери.

Сусіди казали, що був крематорій на нашій базі, де спалювали загиблих росіян. Був шпиталь. Була також велика частина приміщень, де проживали російські військові, та якийсь військовий штаб. Після того як Херсон було звільнено, російські війська перейшли на лівий берег Дніпра, звідки дуже часто обстрілювали будівлі ТХІ. Внаслідок російського вторгнення було зруйновано чотири будівлі інституту: три з них – до звільнення Херсона українською армією, а ще одну (їдальню) – мінометами вже після звільнення. З п'яти будівель нашого інституту на сьогодні вціліла одна. Чотири – повністю зруйновані або зазнали таких пошкоджень, що буде неможливо їх відновити».

Дивіться відео зі свідченням
Валентина Синього:
<https://youtu.be/IXVCx0G57b0>

Доми молитви були об'єктами особливої уваги з боку російських військових. Великі зали для богослужінь зазвичай мали підвальні поверхи. Вони були достатньо надійними для переховування: і з погляду міцності будівельних конструкцій, і через статус релігійної споруди. Тому російська армія часто цілеспрямовано шукала такі будівлі, аби використати їх у військових цілях.

ОЛЕКСАНДР БАБІЙЧУК

Єпископ Української Церкви Християн Віри Євангельської в Херсонській області, Генеральний секретар Українського Біблійного Товариства

«Російські солдати перевірили практично кожен церковну будівлю в Херсоні. Оглядали, цікавилися, з чого зроблені стіни. Питали такі дивні речі. Деякі релігійні споруди вони захопили. Зайняли будівлю Християн Віри Євангельської “Церква Різдва Христового” в Новій

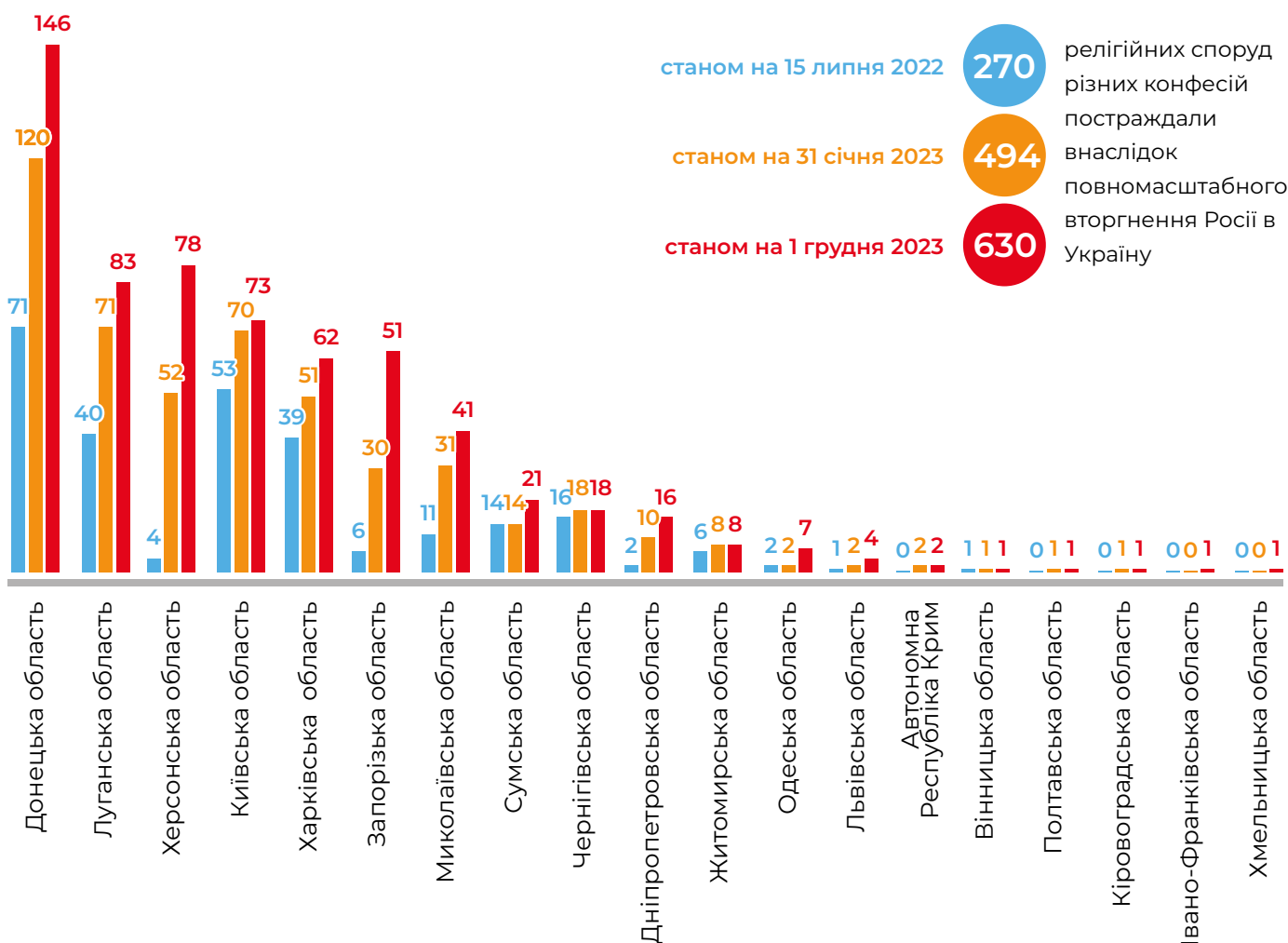

Дивіться відео
зі свідченням єпископа
Олександра Бабійчука:
<https://youtu.be/ryLcinUN0E4>

Каховці, приміщення церков у селищах Роздольне та Горностаївка, а також в інших місцях Херсонщини. Фактично молитовні будинки перетворили на казарми для російських військових. Безумовно, користувалися всім церковним майном, а віруючим не дозволяли там проводити богослужіння. Захоплені церковні споруди перетворилися на закриті території, куди не можна було навіть наблизитися, не те щоб там провадити якусь релігійну діяльність».

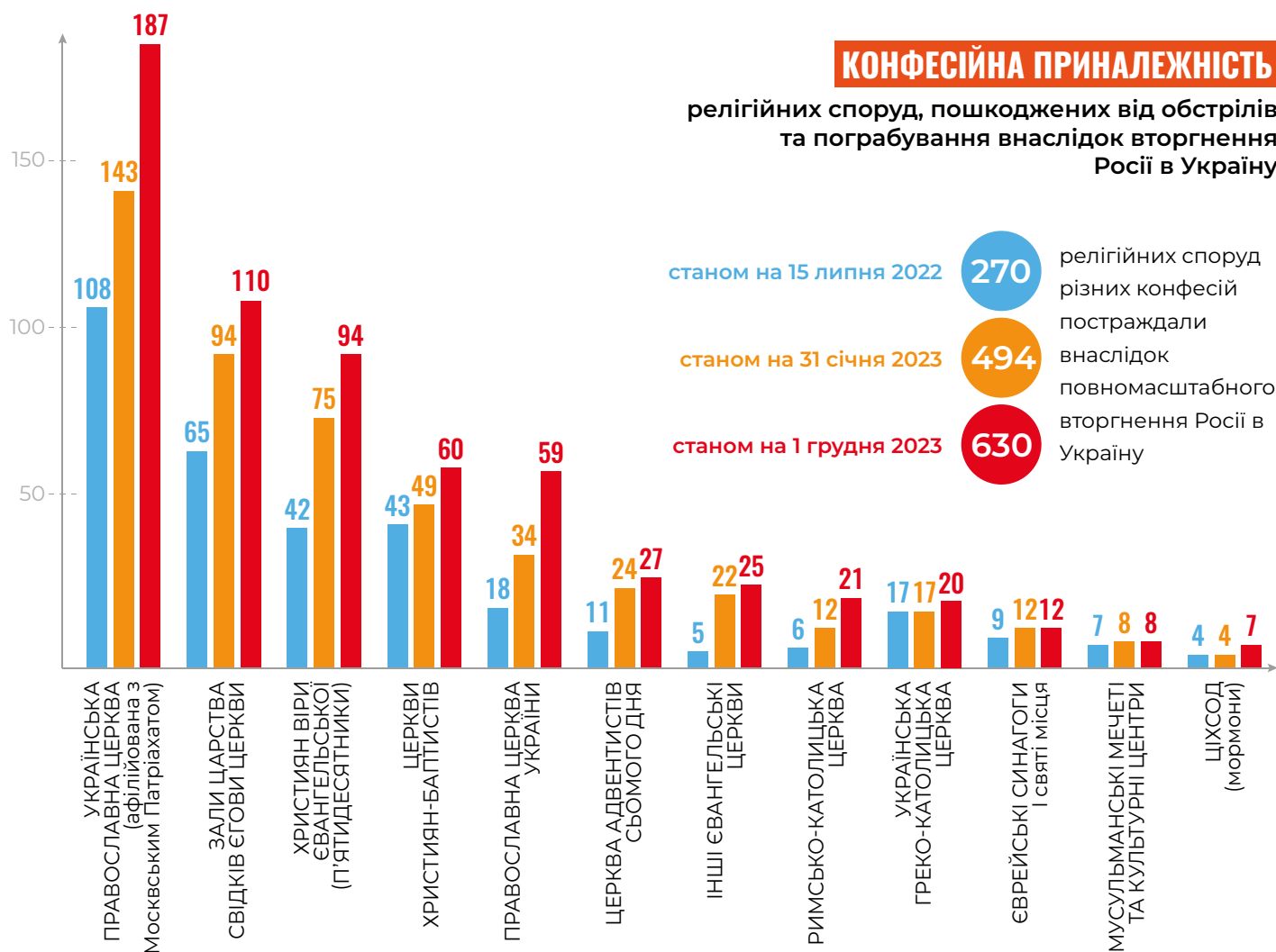
РЕЛІГІЙНІ СПОРУДИ

постраждалі від обстрілів та пограбування внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну

Найбільше церков, молитовних будинків, синагог і мечетей зруйновано на Донеччині (щонайменше 146), Луганщині (щонайменше 83) та Херсонщині (щонайменше 78). Масштабних руйнувань зазнала й Київщина (73), коли російські війська намагалися захопити столицю України в лютому–березні 2022 року. Через те, що бойові дії тривають, і далі зростає кількість зруйнованих споруд на Харківщині (щонайменше 62), Запоріжжі (щонайменше 51) і Миколаївщині (щонайменше 41).

Протягом 2023 року істотно збільшилися масштаби руйнувань релігійних споруд у південних областях України. Ряд храмів було затоплено внаслідок підриву російськими військами греблі Каховської гідроелектростанції 6 червня 2023 року⁴, що є окремим воєнним злочином і потенційно – актом екоциду. Крім того, Росія й далі обстрілює ракетами та дронами-камікадзе цивільну інфраструктуру в майже всіх регіонах України, від чого страждають релігійні споруди навіть у віддалених західних областях країни.

За конфесійною ознакою від російської агресії постраждало найбільше православних храмів – загалом щонайменше 246. Із них найбільше храмів належали Українській Православній Церкві, афілійованій із Московським патріархатом, – щонайменше 187. Також було зруйновано 59 храмів Православної Церкви України.

Великим є масштаб руйнувань і пограбувань молитовних будинків євангельських церков – загалом щонайменше 206. Із них найбільше постраждали церкви християн віри євангельської – 94, молитовні будинки євангельських християн-баптистів – 60, а також споруди Церкви адвентистів сьомого дня – 27.

⁴ <https://news.church.ua/2023/06/07/u-xersonskij-jeparxiji-rozpovili-pro-postrazhdali-vnaslidok-pidrivu-dambi-xrami/>

Так, у місті Мелітополь Запорізької області, яке було окуповано вже 24 лютого 2022 року – в перший день повномасштабного вторгнення, російські військові цілеспрямовано захоплювали церковні споруди з метою пограбування та припинення діяльності українських церков, передусім євангельських (протестантських) конфесій. За даними пастора **Михайла Брицина**, окупаційна влада Мелітополя наразі закрила щонайменше 11 церков, позбавивши віруючих можливості спільно сповідувати віру, звершувати соціальне служіння та надавати гуманітарну допомогу нужденним. В умовах стеження та під ризиком персональних переслідувань віруючі тепер змушені збиратися на домашні богослужіння в приватних будівлях.

МИХАЙЛО БРИЦИН

Пресвітер Церкви євангельських християн «Благодать» міста Мелітополь (Запорізька область), директор Ініціативи релігійної свободи Місії Євразія

«Російські військові захопили декілька церков у Мелітополі. Першою було захоплено будівлю Мелітопольської християнської церкви [пастор – Віктор Сергеев]. Це велика будівля, великий комплекс. Його захоплювали з бронетранспортером, бо думали, що там якісь “екстремісти”, “терористи” зі зброєю. Це маячня. Там була лише дівчина чергова, й усе. Потім захопили будівлю євангельської церкви “Слово Життя” [пастор – Дмитро Бодю]. Російські військові приїхали в будній день, вигнали церковну охорону, поставили власну та перетворили молитовний будинок на військову базу.

Третьою захопили нашу церкву “Благодать”. Російські військові увірвалися до неї під час богослужіння. Нічого не дали вивезти. Просто вигнали людей, зняли у парадіан відбитки пальців, зробили фото, переписали дані документів і адреси, зібрали всі персональні дані. Дуже страшно подумати, що вони можуть зробити з цієї інформацією.

Зараз у нашій церкві якісь російські поліціанти живуть. Одну з будівель захопленої та пограбованої церкви російська окупаційна влада назвала “Міністерством культури Запорізької області”. З церков спилкують хрести, зокрема з нашої. Раніше таке робили тільки сатаністи. Хіба можна казати про росіян, що це прийшла армія православної країни, якщо вони спилкують хрести з церков?

Четверту церкву захопили: російські військові просто пограбували її, розбили все, поперекидали, поламали. Потім за два-три тижні десь прийшли ще раз до цієї церкви й заборонили віруючим збиратися там. Зараз російська влада забрала греко-католицьку церкву. Мелітополь – не єдине місто, де захоплюють церковні будівлі, я точно знаю, що захоплено будівлю церкви “Слово Життя” в Бердянську. В декількох селах Запорізької області теж захоплено молитовні будинки».

Дивіться відео
зі свідченням пастора
Михайла Брицина:
<https://youtu.be/8tHPoF2POLI>

Значною мірою постраждали Зали Царства Свідків Єгови – загалом 110 релігійних споруд, серед яких 12 – повністю зруйновано, 20 – сильно пошкоджено, 78 – зазнали незначних ушкоджень. Водночас 32 релігійні споруди захопили російські військові чи окупаційна влада.

УЗАГАЛЬНЕНІ ДАНІ ПРО КОНФЕСІЇ В УКРАЇНІ

постраждали від руйнувань релігійної інфраструктури

Однак ці оновлені дані не можна вважати повними, оскільки реальний масштаб руйнувань релігійної інфраструктури та духовної спадщини України неможливо точно оцінити в умовах бойових дій, що тривають, і регулярних російських повітряних атак на всі регіони країни. Майже щотижня з'являються повідомлення про захоплення або пограбування російськими військовими чергової церкви чи молитовного будинку. Тому точніше оцінити обсяги руйнувань релігійних споруд і збитки, завдані релігійним громадам унаслідок російського вторгнення в Україну, можна буде після завершення бойових дій і деокупації всіх українських територій.

4. ПОСИЛЕННЯ РОСІЙСЬКИХ РЕПРЕСІЙ ПРОТИ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

У перші місяці повномасштабного вторгнення російська окупаційна влада намагалася здобути прихильність місцевого населення, не поспішаючи закривати церкви та молитовні будинки. Протягом деякого часу українські релігійні громади могли проводити богослужіння, зокрема українською мовою, допомагати постраждалим від бойових дій, надавати гуманітарну допомогу, передану з інших регіонів України та від одновірців за кордоном, вирішувати побутові проблеми мешканців міста за відсутності продуктів, медикаментів, бензину для евакуації та доступу до банківських рахунків, у тому числі пенсійних виплат.

Водночас окупаційна адміністрація в різний спосіб спонукала українських релігійних діячів різних конфесій до публічних заяв на підтримку російської влади та співпраці з російськими спецслужбами, обіцяючи свободу віросповідання, продовження богослужінь і звичної релігійної діяльності. Однак цих обіцянок вона не дотрималася. Причиною цього була не лише часта зміна керівних осіб у різних структурах окупаційних адміністрацій, а й приховані геноцидальні мотиви російської агресії, метою яких було знищення української держави, нації, культури, історії та будь-якої української ідентичності, зокрема й релігійної⁵.

ОЛЕКСАНДР БАБІЙЧУК

Єпископ Української Церкви Християн Віри Євангельської в Херсонській області,
Генеральний секретар Українського Біблійного Товариства

«Спочатку російська окупаційна влада малювала багатообіцяльні перспективи: буде можливість для богослужінь, духовної праці... Однак склад "команди" так званої влади швидко змінювався: приїжджали інші російські чиновники, які демонстрували зовсім інші настрої. Ми дуже швидко відчували, що стоїть за тими добрими обіцянками, за тією перспективою. Насправді почалися відкриті погрози, шантаж, звинувачення в дивних речах: нібито ми – американські шпигуни, які працюють під прикриттям релігійних організацій.

І така сама ситуація була з відділенням Українського Біблійного Товариства в Херсоні, яке має складське приміщення й будівлю в центрі міста, де відбувалися богослужіння. Деякий час можна було продовжувати працю, спілкуватися з людьми, поширювати Євангеліє, дитячі Біблії та іншу духовну літературу. Але, очевидно, це не сподобалось окупаційній владі й хтось натравив на нас спеціальний загін із восьми російських військових.

⁵ Васін М., Коваль Д., Козловський І. та ін. Російський наступ на релігійну свободу в Україні. Дослідження, аналітика та рекомендації / Інститут релігійної свободи. К.: 2022. – С. 15. URL: <https://irf.in.ua/files/publications/2022.09-IRF-Ukraine-report-UKR.pdf>

Просто на свято 24 серпня вони здійснили наліт на наше офісне приміщення. Вони змогли відчинити замкнені ворота та хвіртку: зламали їх і увірвалися.

Російські військові поводитися досить жорстко, фактично здійснили захоплення будівлі. Всі працівники, які перебували в офісі, змушені були залишатися на місці. Нам сказали, що тут ведеться якась партизанська діяльність. Російські військові почали повну перевірку. Всі кімнати офісу, а потім – приміщення складу. Врешті-решт вони забрали ключі від офісу та інших будівель. Їм було важливо не стільки здійснити цю перевірку, скільки відібрати ключі та зайняти будівлю. От і почалася відтоді окупація нашого офісу.

Дивіться відео
зі свідченням єпископа
Олександра Бабійчука:
<https://youtu.be/ryLcinUN0E4>

Ми відчули й почули дуже багато різних погроз, звинувачень: і в нібито партизанській діяльності, й у роботі під прикриттям на користь зарубіжних структур. Хоча насправді, крім релігійної діяльності, жодною іншою ми не займалися. Утиски з боку російської окупаційної влади тривали до самого звільнення Херсона. Весь цей час вони не залишали нашої будівлі».

Із перших днів вторгнення російські спецслужби викликали або силою доставляли українських релігійних діячів різних конфесій на допити, схилиючи їх до співпраці з окупаційною владою. Такі допити супроводжувалися погрозами їм особисто або членам їхніх сімей, але часто доходило до нелюдського та принизливого поводження й найжорстокіших тортур. Передусім це відбувалося в Херсонській та Запорізькій областях, більшу частину яких швидко окупували російські військові протягом 24–26 лютого 2022 року.

Російська влада не лише прагнула заручитися підтримкою місцевих лідерів суспільної думки, серед яких були релігійні діячі, а й використати їх для спостереження за місцевим населенням і доносів на нелояльних мешканців, виявлення учасників партизанського руху спротиву та проукраїнських активістів для їх ліквідації. Якщо когось із українських релігійних діячів не вдавалося примусити до співпраці, таких незгодних із російською окупацією змушували виїхати з рідного міста чи села за межі українських територій, контрольованих російськими військами.

ДМИТРО БОДЮ

Пастор євангельської церкви «Слово життя» міста Мелітополь (Запорізька область)

«Коли почалася війна в нашому місті, наша церква відчинила двері для людей, які рятувалися там від обстрілів, могли знайти їжу та зігрітися, отримували медичну та іншу практичну допомогу. Церква слугувала прихистком для мешканців нашого міста весь цей час до 19 березня, коли мене заарештували. Російські солдати прийшли рано-вранці, о 6:30, до мого дому, схопили мене та запроторили до в'язниці. Мене наполегливо допитували щодня. Я не міг уявити, скільки часу доведеться провести у в'язниці та що зі мною станеться далі, бо мене

Дивіться відео
зі свідченням пастора
Дмитра Бодю:
<https://youtu.be/XhgLwc2mla0>

погрожували вбити. Однак через вісім днів російські військові відпустили мене, адже багато людей молилися за мене, й моє становище набуло міжнародного розголосу.

Незважаючи на це, російські військові не залишили мене в спокої. Вони приходили до мене додому ледь не щодня, щоб далі тиснути. Дуже хотіли, щоб я працював на них. Тому я вирішив із сім'єю евакуюватися з окупованої території. Однак російська влада не дозволила нам виїхати безпосередньо на підконтрольну уряду України територію. Вони змусили нас їхати через Крим до Росії, а потім повертатися до України через Латвію та Польщу, що зайняло в нас сім днів. Це був дуже страшний час, особливо для дітей, які рятувалися разом зі мною. Мої діти вже дорослі, але з нами був мій онук, якому було лише три роки».

Окупаційна влада хотіла скористатися впливом українських релігійних громад у суспільстві, але не усвідомлювала, що в Україні священники та громади можуть діяти незалежно від державної влади, самоорганізовуватись, кооперуючись із представниками інших конфесій. Інститут релігійної свободи задокументував непоодинокі випадки тортур українських релігійних діячів, свавільно ув'язнених для виявлення їхніх зв'язків із українськими чи західними спецслужбами. Під час жорстоких допитів російські військові та спецагенти не могли повірити, що українські священники, пастори, імами, рабини сумлінно надавали душпастирську опіку віруючим і не були агентами спецслужб, як це поширено в Росії.

Показово, що однією з форм жорстокого поводження, що принижує гідність, була вимога співати гімн Російської Федерації. Ба більше, росіяни досі виконують його на мелодію гімну Радянського Союзу, відомого своєю атеїстичною пропагандою та репресіями проти всіх віруючих. Таких знущань і численних тортур зазнали українські священники-капелани, які потрапили в російський полон після спроби забрати з острова Зміїний тіла українських моряків, які на той час вважалися загиблими.

ВАСИЛЬ ВИРОЗУБ

Настоятель Свято-Троїцького храму в місті Одеса,
капелан Православної Церкви України

«У російському полоні нам постійно докоряли за те, що ми – капелани іншої конфесії. Тобто ми не є капеланами російської церкви – Української Православної Церкви (Московського патріархату). А отже, нібито є “розкольниками”. Тому їхнє ставлення до нас було набагато гіршим. Коли я казав, що є капеланом Православної Церкви України, то росіяни заявляли: “Ти – розкольник”. І в них відразу поставало питання: “В якому відділі СБУ працюєш?”. Вони навіть не могли збагнути, що я не співпрацюю з СБУ. Навіть не допускали цього. Тобто якщо вони так вважають, то їхні священники мають співпрацювати з ФСБ. Адже про це запитували протягом усіх сімдесяти днів полону: “В якому відділі СБУ працюєш?”. І допити, допити, допити. Там уже й били, й погрожували.

Допити з тортурами. Ось що навчилися робити в Росії – ламати людину. Примушували зранку співати гімн Росії. Натомість ми ставали до молитви. Читали в той час “Отче наш”. А з того боку російські конвоїри били кийками по залізних дверях. Після одного такого “непослуху” мене кинули в карцер.

Карцер називається “гумка”. Кімната два з половиною на чотири метри. Це було підвальне приміщення. Холодно: десь 6 або 8 градусів за Цельсієм. Роздягнули догола й кинули туди. Кімната не провітрюється, туалету немає, води немає. Просто приміщення, оббите гумою. І практично чотири доби я був без їжі, без води, без сну і в холоді. Я нагрівав одне місце й на ньому стояв, ногами тупцював. За добу такого стояння мої п’яти вже боліли так, ніби по них били. Потім я стояв на колінах, намагався зігрітися. І щойно засинав – падав на землю. Земля холодна, тому я знову вставав. Туалету не було, а до мене тут уже були інші ув’язнені. Буквально за добу я вже кашляв гноєм. І під час цього всього мене виводили на допити.

На допитах мене ставили на розтяжки: саджали на шпагат, і при цьому двоє російських військових розтягували мене: один одну ногу й руку заламував, другий – другу, головою в стіну. Позаду третій бив по нирках, по голові й уражав електрошокером. Під час заламування руки, коли я вже на колінах стояв, запихали голку під ніготь і казали: “Ти нам розкажеш, ти нам зізнаєшся” й далі катували. Катувати росіяни навчилися. А от будувати, створювати – ні. Я втратив більш як 15 кілограмів ваги за 70 днів полону. Тож можете собі уявити, чим вони нас годували».

Дивіться відео
зі свідченням священника-
капелана Василя Вирозуба:
<https://youtu.be/hAW97dKedCs>

Побачивши загрозу в проукраїнськи налаштованих релігійних громадах, від середини літа 2022 року російські спецслужби й окупаційна влада перейшли до жорсткіших і цілеспрямованіших переслідувань. Російські репресії включали захоплення та закриття релігійних споруд, свавільні арешти й депортацію нелояльних релігійних діячів.

МИХАЙЛО БРИЦИН

Пресвітер Церкви євангельських християн «Благодать» міста Мелітополь (Запорізька область), директор Ініціативи релігійної свободи Місії Євразія

«Під час обшуку в нашій церкві російські військові знайшли християнську літературу, видану ще в 1990-х роках у Німеччині, та почали звинувачувати нас на цій підставі: “Ви – німецькі шпигуни. Взагалі ви – ракова пухлина, якої треба позбутися”. Ми відповідали: “Ну, слухайте, це ж звичайна євангельська баптистська церква. Таких багато по всій Росії, вони є навіть у

Дивіться відео
зі свідченням пастора
Михайла Брицина:
<https://youtu.be/8tHPoF2POLI>

Криму та на Донбасі". Відповідь російських військових нас вразила: "Це тимчасово. Буде одна церква. Ми почнемо наводити порядок тут, а потім наведемо й у Росії". У мене вдома росіяни також провели обшук і забрали всі комп'ютери, планшети, жорсткі диски, всі церковні документи, які там були. Дали мені два дні: "Скільки тобі потрібно, щоб виїхати? Двох днів досить?"».

Під час російської окупації особливо страждають віруючі євангельських церков (п'ятдесятники, баптисти, адвентисти, харизмати тощо). І не лише від масштабних пограбувань і захоплень їхніх молитовних будинків. Російські військові неодноразово погрожували тотальним фізичним знищенням усім євангельським віруючим, називаючи їх американськими шпигунами, західними агентами, сектантами або ворогами російського православного народу. Схоже, що російські військові та спецагенти самі повірили в кремлівську пропаганду про «екстремізм» і «американське коріння» всіх євангельських (протестантських) церков, вбачаючи в них загрозу для «руського міра».

”

Дивіться відео зі свідченням
Валентина Синього:
<https://youtu.be/IXVCxOG57b0>

ВАЛЕНТИН СИНІЙ

Ректор Таврійського християнського інституту
(Херсонська область)

«Наші співробітники, які залишились у Херсоні під час окупації, отримали велику кількість погроз від російських військових. Ті називали євангельських віруючих фашистами, бандерівцями, американськими шпигунами... Казали, що це не богословський інститут, а секта, тому ці приміщення потрібно відібрати в нас.

Один російський офіцер сказав співробітниці нашого інституту: "Таких як ви, євангельських віруючих, треба знищити повністю, оскільки ви – сектанти й американські шпигуни. Але просто розстріляти буде для вас занадто легко. Вас треба закопувати живцем"».

Із такими утисками стикнулися українські церкви та релігійні організації всіх конфесій, за винятком православних громад, афілійованих із Московським патріархатом. Однак російська влада особливо жорстко реагувала на будь-які прояви української ідентичності на окупованих територіях і докладала значних зусиль для їх викорінення. Репресій і тортур зазнали навіть окремі священники Української Православної Церкви, які, попри канонічну афіліацію з Московським патріархатом, зберегли українську ідентичність і не підтримували російської окупації.

”

ІГОР НОВОСІЛЬСЬКИЙ

Настоятель храму Святої княгині Ольги села Токарівка
Білозерського району (Херсонська область)

«Протягом усього часу російської окупації ми були українцями, є і будемо ними. Однак, на жаль, 29 серпня 2022 року російські військові викрали мене з території церкви. Це було о 7:20 ранку. Вони приїхали до мене додому.

Мене в хаті вже не було. Взяли мою дружину за шию і зі словами “Де він?” шукали мене. Російський спецназ знайшов мене на території церкви і схопив після удару в голову. Одягнули мені наручники за спиною, мішок на голову – так мене було викрадено. Просто, як собаку, закинули в машину, на підлогу під сидіння. Російські військові самі сіли на ці сидіння, а ноги поставили на мене. Так вони мене вивезли в невідомому напрямку.

Вже в камері я дізнався, що перебуваю в Херсоні в ізоляторі тимчасового тримання. Там російські військові всіляко погрожували мені, наприклад: “Палець відріжемо”. Це були перші слова, які згадуються. Мене питали, чи молився я за Збройні Сили України, про що на проповідях розказував, чи допомагав українським воїнам. Конкретних звинувачень не було. Але з першого дня в ізоляторі почалися побої. Російські тюремники вимагали, щоб протягом першої ночі кожен вивчив гімн Російської Федерації. Я не вчив його, звісно. Тому на п'ятий день відчув, що таке удари електрошокерами. Мене ламали й били за те, що не вчив російського гімну. Я не розумів, для чого маю його вчити. Відповідав тюремникам: “У мене є країна, гімн якої я знаю”.

З російських військових ніхто жодного разу не називав себе й не пояснював, що відбувається. Мене, як і інших людей у камері, просто викрали. Нікому з моїх рідних не давали знати, де я та яка моя доля. Коли 29 жовтня 2022 року російські війська відступали з правого берега Дніпра, ми зрозуміли, що нас перевозять на лівий берег до міста Гола Пристань. Там ми перебували 10 діб. Потім нас повантажили в автозаки й відвезли в місто Чаплинка – це 15 кілометрів від Криму. 30 людей залишили там, а решту повезли далі. Там нас розмістили в підвалі – по 10 людей у камері.

Це були жахливі умови. В підвалі, де немає ні підлоги, ні води, ні туалету. Виводять із підвалу тільки на 10 хвилин зранку на прогулянку й на 10 хвилин увечері. Їсти привозили кашу в термосі солдатському, який ділили на 60 людей. Я в камері роздавав їжу. Ділив коробочку цієї каші хлопцям. По півтори ложки зранку й півтори увечері. Це місяць нас так жахливо годували. Перші п'ять діб жодної ложки їжі, крихти хліба не було. У мене почалася хвороба шлунку – виразка, але співробітники ФСБ не дали дозволу на переведення до лікарні. Вони відповіли мені так: “Як помреш, то закопаємо”. За час мого перебування у в'язниці в одній із камер помер хлопець, у якого були проблеми з печінкою. Його повезли до лікарні, обстежили, за годину привезли й залишили в камері без належного лікування. За п'ять днів він помер.

Уже після настання 2023 року російські військові почали вивозити більшість ув'язнених українців в невідомому напрямку. На кожного було сфабриковано якусь

кримінальну справу. Погрожували кожному, що розстріляють. Ми жили в страху, не знаючи, що на кого завтра чекає. Я перебував у полоні рівно 262 дні: з 29 серпня 2022 року до 17 травня 2023 року, з двома переїздами.

Російським військовим і агентам ФСБ найбільше не подобалося, коли їм казали: “Я – українець, це моя земля, я на ній народився й нікуди з неї не піду”. Якщо я розмовляв українською мовою, вони вважали, що я – націоналіст. 17 травня 2023 року мене випустили, нічого не пояснивши. Приїхали, як я зрозумів, представники ФСБ і запитали: “За что задержан?”. Ніби вони не знали, за що. Я вже не знав, які їм відповіді давати, й сказав: “Мабуть, за те, що молився за Збройні Сили України”»⁶.

Дивіться відео зі свідченням
Ігоря Новосільського:
<https://youtu.be/2rxikO3J49Q>

На окупованих Росією ще 2014 року територіях Донецької та Луганської областей (самопроголошених «ДНР» і «ЛНР») протягом останніх п'яти років активно впроваджується російське релігійне законодавство. Зокрема застосовуються так звані закони про боротьбу з екстремізмом і незаконною місіонерською діяльністю, які є формальною підставою для репресій проти релігійних меншин – тобто всіх конфесій, окрім православних громад, афілійованих із Московським патріархатом. Така ситуація має місце й на окупованому Росією українському півострові Крим. Після незаконного «прийняття ДНР, ЛНР, Запорізької та Херсонської областей до складу Росії» у вересні 2022 року⁷, тобто фактичного визнання керівництвом Російської Федерації акту збройної агресії й анексії частини території України, російське законодавство почали впроваджувати в південних регіонах України, тимчасово окупованих російськими військами внаслідок повномасштабного вторгнення.

Наприкінці 2023 року окупаційні адміністрації на контрольованих Росією територіях Запорізької та Херсонської областей почали вимагати від українських релігійних громад пройти перереєстрацію відповідно до законодавства Російської Федерації. Це, своєю чергою, передбачає спонукання релігійних керівників і віруючих-засновників релігійних громад до прийняття російського громадянства, а також до підпорядкування релігійних громад російським релігійним центрам. У такий спосіб Кремль домагається встановлення повного контролю над релігійною діяльністю на тимчасово окупованих українських територіях, оскільки російські релігійні центри не можуть діяти незалежно та перебувають під цілковитим контролем російських спецслужб.

МИХАЙЛО БРИЦИН

Пресвітер Церкви євангельських християн «Благодать» міста Мелітополь (Запорізька область), директор Ініціативи релігійної свободи Місії Євразія

«Утиски релігійної свободи продовжуються і зараз. З весни 2023 року російські військові позабирали будівлі, документи й ключі майже в усіх протестантських церков на окупованих територіях Запорізької та Херсонської областей. На служителів церков, які залишилися, чиниться постійний тиск із метою змусити їх отримати

⁶ Свідчення, задокументоване Інститутом релігійної свободи у серпні 2023 р.

⁷ <http://kremlin.ru/events/president/news/69465> (Обережно! Ця публікація є російською пропагандою.)

російські паспорти, зібрати необхідну кількість людей із російськими паспортами й зареєструвати релігійні громади на підставі законодавства Російської Федерації. Шантаж здійснюється саме через відібрані релігійні споруди. Російська окупаційна влада каже: “Зареєструєте громаду – тоді отримаєте свою будівлю назад”. Деяким служителям церков, які не погодилися на співпрацю з російською владою, взагалі заборонено реєструвати релігійні організації на територіях, захоплених російськими військами внаслідок повномасштабного вторгнення. Однак навіть реєстрація релігійної громади відповідно до російського законодавства не є гарантією повернення віруючим їхніх молитовних будинків і права проводити в них богослужіння. Відібрані релігійні споруди часто переводять у статус безхазяйної нерухомості. Тож місцева влада й російські військові використовують зараз таке церковне майно на власний розсуд»⁸.

⁸ Свідчення Михайла Брицина, надане Інституту релігійної свободи у грудні 2023 р.

5. ІДЕОЛОГІЧНА ОСНОВА ТА ГЕНОЦИДАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Збройна агресія Росії проти України містить ознаки геноциду, оскільки й у риторичі Кремля, й у діях російських військових під час повномасштабного вторгнення чітко проявляється намір знищити український народ як носія державного суверенітету, націю та етнічну групу. Відповідно до міжнародного гуманітарного права, геноцидальний намір може підтверджуватися тим, що окрім фізичного знищення цивільного населення України, систематичних атак на енергетичну та іншу критичну цивільну інфраструктуру, російська армія цілеспрямовано знищує музеї, бібліотеки, книги українською мовою, історичні пам'ятки, культурні цінності та релігійні споруди, які є надбанням і символами українського народу⁹.

Основою російських воєнних злочинів і злочину геноциду українського народу є шовіністична ідеологія «русского міра», яка фактично заперечує право української нації на самовизначення, суверенний розвиток, власні державу, мову, історію, культурну самобутність і релігійний плюралізм. Російський президент Володимир Путін, представники російської влади та медіа неодноразово заявляли, що українців як народу «не існує», а українську націю «створено штучно». Так, 2021 року російських військових зобов'язали вивчати маніпулятивну статтю Путіна «Про історичну єдність росіян і українців» у межах військово-політичної підготовки. У цій пропагандистській публікації він просував ідеологеми «росіяни й українці – один народ» і «триєдиної російської нації», писав про створення України за рахунок «історичних територій» Росії та викривлено подавав інші історичні події¹⁰.

Протягом останніх років у Росії часто лунають публічні заклики знищувати українців, як на телебаченні, так і в мережі Інтернет. Російські військові на захоплених землях України втілюють ці заклики та вбивають мешканців із проукраїнськими поглядами, винищують інтелігенцію, скоюють масові злочини проти цивільного населення (тортури, гвалтування, вбивства, викрадення, позбавлення свободи тощо). Російська окупаційна влада замість незаконно ліквідованої української системи освіти впроваджує таку, що має на меті змінити ідентичність українських дітей і молоді. Російські ракети й артилерія майже щодня руйнують пам'ятки історії та культури, особливо ті, що пов'язані з українською ідентичністю. Російські військові грабують і знищують українські музеї, архіви, театри, бібліотеки, храми та молитовні будинки, впроваджуючи ідеологію «русского міра»¹¹.

Релігія є одним із інструментів, які Кремль постійно застосовує під час збройної агресії проти України ще з 2014 року. Під час повномасштабного вторгнення Росія ще активніше використовує розкол в українському православ'ї та провокує локальні конфлікти в православних громадах, аби звинуватити український уряд у порушенні релігійної свободи та ослабити міжнародну підтримку України.

9 Васін М., Коваль Д., Козловський І. та ін. Російський наступ на релігійну свободу в Україні. Дослідження, аналітика та рекомендації / Інститут релігійної свободи. К.: 2022. – С. 25-26.
URL: <https://irf.in.ua/files/publications/2022.09-IRF-Ukraine-report-UKR.pdf>

10 <http://kremlin.ru/events/president/news/66182>
(Обережно! Ця публікація є російською пропагандою.)

11 Іванець Андрій. Підтримка «традиційними» релігійними організаціями РФ агресивної та геноцидної війни Росії проти України (період з 24.02.2022 р. по лютий 2023 р.). К.: 2023. – С. 3-4.
URL: <https://holodomormuseum.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Pidtrymka-tradytsijnymy-relihijnymy-orhanizatsiiamy-RF-ahresyvnoi-ta-henotsydney-vijny-Rosii-proty-Ukrainy-1.pdf>

Неоднозначна позиція Української Православної Церкви, афілійованої з Московським патріархатом (УПЦ МП), щодо російської агресії відповідає інтересам Росії, яка успішно поширює пропаганду в західних медіа про нібито утиски релігійної свободи в Україні. Водночас реальна ситуація є цілком протилежною. Адже саме Росія здійснює жорстокі репресії проти українських релігійних громад, передусім євангельських конфесій, і фізично знищує нелояльних релігійних діячів на тимчасово окупованих територіях. Натомість в Україні зберігаються демократичні дискусії під час законотворчого процесу, діє система правосуддя та міжнародні інструменти захисту прав людини.

Незважаючи на проголошення розриву формальних зв'язків із Російською Православною Церквою (РПЦ) в травні 2022 року¹², УПЦ МП залишилася в канонічному підпорядкуванні Московського патріархату та підтвердила неспроможність критикувати рішення, ухвалені в Москві. Наприклад, керівництво УПЦ МП не засудило й не чинило опору захопленню Сімферопольської та Кримської єпархії¹³ і Бердянської єпархії¹⁴, що їх Російська Православна Церква свавільно «передала у безпосереднє канонічне й адміністративне підпорядкування патріарху Московському» після окупації російськими військами цих українських територій. Також керівні органи Української Православної Церкви не засудили рішення Священного Синоду РПЦ про захоплення частини Херсонської єпархії УПЦ МП у грудні 2023 року¹⁵.

Крім того, УПЦ МП не відмежовується від пропаганди РПЦ, яка виправдовує російську агресію та надає їй сакральних сенсів. Приміром, у вересні 2022 року патріарх Московський Кирило у своїй недільній проповіді фактично заохотив російських військових до подальших звірств щодо України, стверджуючи, що їхня смерть під час виконання службових обов'язків є «жертвою, яка змиває всі гріхи»¹⁶. Ця та інші відверто єретичні заяви не спонукали керівні органи УПЦ МП публічно засудити псевдохристиянське мілітаристське богослов'я патріарха Московського та припинити згадувати його ім'я під час богослужінь у православних громадах України.

Крім того, керівництво УПЦ МП не засуджує публічно своїх єпископів і священників, які вчинили державну зраду чи інші злочини й вину яких було доведено в суді. Наприклад, були залучені до колабораціонізму з російськими військами та окупаційною владою, відкрито виправдовували російську агресію тощо. Натомість медіаресурси РПЦ та УПЦ МП подають доведені зловживання й відверте порушення законів окремими їхніми ієрархами та священниками як гоніння на Церкву з боку української влади¹⁷. У схожий спосіб російська пропаганда викривлює інформацію про виселення УПЦ МП з приміщень Києво-Печерської лаври. Насправді уряд України розірвав договір оренди з монастирем УПЦ МП після виявлення численних фактів зловживань і порушень законів ієрархами УПЦ МП під час користування будівлями цієї визначної пам'ятки історії та архітектури, що перебуває в державній власності¹⁸.

Де-факто проросійська позиція УПЦ МП спричинила зростання невдоволення в українському суспільстві. Як наслідок, сотні громад УПЦ МП вирішили змінити

¹² <https://www.rferl.org/a/orthodox-church-kirill-war-russia/31872141.html>

¹³ <https://ua.krymr.com/a/krym-tserkva-perepidporiadkuvannia-moskovskomu-patriarkhatu/31890688.html>

¹⁴ https://lb.ua/society/2023/05/16/555595_rpts_pidporyadkuvala_sobi_berdyansku.html

¹⁵ <http://www.patriarchia.ru/db/text/6088380.html>
(Обережно! Ця публікація є російською пропагандою.)

¹⁶ <https://t.me/sotaproject/46913>

¹⁷ <https://www.radiosvoboda.org/a/aresht-pavla-podiyi-khmelnytsky-kryza-moskovskoho-patriarkhatu/32346936.html>

¹⁸ <https://vechirniy.kyiv.ua/news/80340/>

канонічне підпорядкування та перейти з Московського патріархату до Православної Церкви України, яка здобула автокефалію у січні 2019 року. Натомість на багатьох міжнародних конференціях російські дипломати та представники Російської Православної Церкви не втомлювалися звинувачувати Київ в утисках УПЦ МП, намагаючись виправдати російську військову агресію. Водночас керівництво УПЦ МП виявилось неспроможним відкрито й однозначно засудити російську агресію, окупацію Криму та частини східних регіонів України, звірства російських військових в Україні під час повномасштабного вторгнення, спростувати твердження російської пропаганди щодо відсутності загроз для релігійної свободи й російської мови в Україні, однозначно встати на бік стражденного народу України та підтримати його визвольну боротьбу.

Українська влада змушена реагувати на загрози, що виникають через використання Кремлем російських релігійних центрів для виправдання збройної агресії, впливу на свідомість православних громадян України, здійснення диверсій за участю православних єпископів і священників, підпорядкованих Московському патріархату. Урядовий законопроект №8371, внесений до парламенту в січні 2023 року, спрямований на недопущення впливу на населення України через будь-які російські релігійні центри. Уряд пропонує зобов'язати українські релігійні організації, підпорядковані російським релігійним центрам, розірвати ці зв'язки. У разі відмови від виконання припису, виданого Державною службою України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) на підставі цього закону, релігійна організація може бути заборонена за рішенням суду¹⁹. 19 жовтня 2023 року парламент України ухвалив законопроект №8371 лише в першому читанні, тому цей закон може зазнати суттєвих змін під час доопрацювання до другого читання²⁰.

Голова ДЕСС **Віктор Єленський** аргументує необхідність цих змін тим, що російські релігійні центри, насамперед Московський патріархат, не можуть діяти незалежно та перебувають під повним контролем Кремля²¹. Відповідно, урядова законодавча ініціатива має спонукати українські релігійні організації добровільно позбутися впливу держави-агресора, що дасть їм змогу продовжити релігійну діяльність в Україні. Цей вибір залишається й перед УПЦ МП: або реальними діями, а не декларативно, розірвати зв'язки з РПЦ, або стати «жертвою» судової заборони. Очевидно, що заборона УПЦ МП була б на користь Кремлю, оскільки дасть змогу сформувати образ церкви-мучениці та з новою силою критикувати Україну в західних медіа.

Тактика Росії щодо використання ситуації навколо УПЦ МП для зменшення міжнародної підтримки України вже засвідчила свою ефективність. Наприкінці 2023 року Конгрес США не зміг ухвалити рішення про надання нового обсягу військової підтримки, й на заваді цьому стали дискусії щодо релігійної свободи в Україні, розпалені російською пропагандою²². Досі керівництво УПЦ МП дозволяло Росії використовувати цю Церкву в своїх геополітичних іграх. Однак виконання чи невиконання приписів ДЕСС щодо розриву зв'язків із РПЦ, у разі ухвалення законопроектів №8371, стане очевидним індикатором істинного становища УПЦ МП: чи ця церква справді є українською, а чи залишається частиною РПЦ, контрольованою з Москви.

19 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41219>

20 <https://www.bbc.com/ukrainian/news-65747898>

21 <https://www.dw.com/uk/superecka-navkolo-upc-mp-ci-mozlivij-cerkovnij-kompromis-u-lavri/a-65240490>

22 <https://www.washingtonpost.com/opinions/2023/11/28/russia-attacks-ukraine-evangelicals/>

6. ВИСНОВКИ

Можна прогнозувати, що в разі збереження Росією контролю над окупованими територіями Запорізької та Херсонської областей протягом 2024 року й надалі українські церкви та релігійні громади в цьому регіоні очікує така сама доля, як і віруючих на раніше окупованих Донеччині та Луганщині. Російська влада продовжить боротьбу з будь-якими проявами інакомислення, опозиції та української ідентичності, зокрема релігійної, застосовуючи репресивне російське законодавство. Водночас посилення на російські закони та імітація правосуддя будуть лише ширмою для міжнародної спільноти, оскільки відсутність верховенства права, всеосяжна корупція та свавілля правоохоронних органів загалом у Російській Федерації унеможливають сподівання на справедливе судочинство та захист права на свободу віросповідання на українських територіях, контрольованих Росією.

Як наслідок, більшість членів українських релігійних громад будуть змушені рятуватися від російських репресій за межами рідних міст і сіл. Це спровокує нову хвилю міграції, як збільшення числа внутрішньо переміщених осіб, так і зростання кількості українських біженців у країнах Європейського Союзу й на інших континентах.

Запобігти цьому може рішучіша реакція міжнародної спільноти на злочин агресії Російської Федерації проти України, що супроводжується численними воєнними злочинами проти українських релігійних діячів і громад, а також має геноцидальну основу. Така реакція може включати додаткові економічні санкції щодо Російської Федерації та персональні санкції стосовно російського керівництва та безпосередніх виконавців російської репресивної політики на тимчасово окупованих територіях України.

Також партнерам України та іншим демократичним державам слід сприяти розслідуванню Міжнародним кримінальним судом будь-яких воєнних злочинів, злочину геноциду та злочинів проти людяності, скоєних на території України. Крім цього, слід залучити власні національні механізми для розслідування російських воєнних злочинів і притягнення всіх винних у їх скоєнні до відповідальності.

7. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ РЕАГУВАННЯ

- 1** Публічно засудити ідеологію «русского міра» й позицію Російської Православної Церкви та патріарха Московського Кирила, а також інших російських релігійних об'єднань і лідерів, які беруть участь у російській агресії та виправдовують її, пропагують ненависть і геноцид народу України.
- 2** Підтримати зусилля України в розслідуванні російських воєнних злочинів та притягненні до відповідальності всіх воєнних злочинців.
- 3** Створити Спеціальний трибунал для покарання за злочин агресії проти України.
- 4** Запровадити персональні санкції проти російських посадовців, релігійних діячів, працівників ЗМІ та інших осіб, відповідальних за виправдання та (або) здійснення репресій проти українських релігійних діячів і релігійних громад на підконтрольних Росії територіях України.
- 5** Визнати Російську Федерацію державою-спонсором тероризму з огляду на постійні атаки на цивільне населення та критичну інфраструктуру України, умисне загострення гуманітарної кризи, ядерний шантаж, застосування тортур і нелюдяне поводження з військовополоненими та свавільно ув'язненими цивільними особами, зокрема релігійними діячами.

ВІДЕОСВІДЧЕННЯ РОСІЙСЬКИХ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ РЕЛІГІЙНИХ ДІЯЧІВ І ГРОМАД В УКРАЇНІ

Інститут релігійної свободи записав свідчення релігійних діячів різних конфесій, які пережили російський полон, викрадення, свавільне ув'язнення, тортури або стали свідками цілеспрямованих руйнувань і пограбувань молитовних будинків з боку російських військових. Відео супроводжуються англomовними субтитрами.

Священник
Василь Вирзуб

«За 70 днів полону я втратив понад 15 кг. Росіяни навчилися катувати. Але вони не навчилися будувати і творити».

<https://youtu.be/hAW97dKedCs>

Пастор
Михайло Брицин

«Російська окупаційна влада конфіскувала все наше церковне майно в Мелітополі. Пізніше рейди відбувалися під час домашніх богослужінь».

<https://youtu.be/8tHPoF2POLI>

Пастор Дмитро Бодю

«Російські військові захопили будівлю нашої церкви. Мене ув'язнили та сказали, що скоро вб'ють. В умовах російською окупації для місцевих євангельських віруючих залишається смертельна загроза».

<https://youtu.be/XhgLwc2mla0>

Єпископ
Олександр Бабійчук

«Самовільне затримання релігійних діячів є звичною практикою для російської влади. Молитовні будинки перетворили на казарми для російських військових».

<https://youtu.be/ryLcinUN0E4>

Валентин Синій

«Російські військовослужбовці погрожували і називали всіх євангельських віруючих американськими шпигунами, сектантами і ворогами російського православного народу».

<https://youtu.be/lXVCx0G57b0>

Анатолій Фалей

«Російські військовослужбовці розгромили все в Таврійському християнському інституті і все вкрали, сказавши: це вам не належить».

<https://youtu.be/Oslv5i5q7NI>

Священник
Ігор Новосільський

«Російський спецназ знайшов мене на території церкви і схопив після удару в голову. Одягнули мені наручники за спиною, мішок на голову – так мене було викрадено».

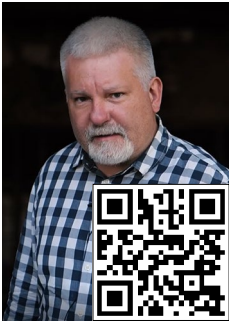
<https://youtu.be/2rxikO3J49Q>

о. Сергій Чудинович

«Російські військові всіляко мені погрожували. Мене поставили на коліна, поклали голову на стілець, притиснули коліном і сказали, що згвалтують кийком».

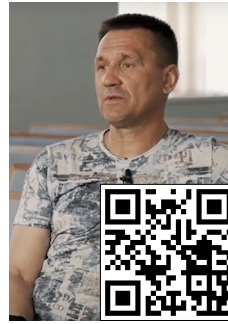
<https://youtu.be/T5vaeQD43hw>

Денис Горенков

«Після вторгнення російських військ на Київщину їх штаб розташувався в будівлі нашої духовної місії в Ірпіні. В результаті наша будівля була повністю зруйнована».

<https://youtu.be/CCgbwdlDqck>

Олег Бондаренко

«Російські солдати кинули мене в каналізаційний колодязь, де я знаходився два дні. Щодня вони катували до смерті когось із місцевих жителів: прострілювали ноги, ламали руки».

<https://youtu.be/lzxRAO6rCuE>

Валентин Загреба

«Сьогодні для багатьох віруючих надзвичайно важливим є питання виживання. Зараз обидві наші церкви в Маріуполі зруйновані».

https://youtu.be/cK_zpo7wBoA

Рабин Моше Асман

«Ніхто не просив росіян приходити в Україну, щоб когось «денацифікувати». А вони прийшли і розстріляли мирних жителів російськомовних міст – Харкова, Маріуполя, Київщини».

<https://youtu.be/F5-Tsr20YkA>

о. Андрій Ключев

«Росіяни хотіли потрапити до нашої церкви, але не змогли зайти. Потім російський снайпер по пожежній драбині виліз на дах нашої церкви і використовував її як вогневу позицію».

<https://youtu.be/gEp3oZtGcyM>

Імам Рустем Асанов

«Росіяни нас ненавидять. У них одна мета – знищення української нації в цілому. Якщо вони чують українську мову чи бачать український прапор, це їх розриває зсередини».

<https://youtu.be/SPBeKYh9dM4>

Муфті Саїд Ісмагілов

«Росія знищила чотири мусульманські культові споруди на Донбасі. Це сталося внаслідок потужного ракетно-артилерійського обстрілу з боку російських військ».

<https://youtu.be/txA-UAJH-l8>

Пастор В'ячеслав Кеба

«Коли російські солдати прийшли в наш адаптаційний центр, вони обстріляли всю будівлю зовні, потім почали ламати все всередині, а врешті багато чого вкрали».

<https://youtu.be/BhkNtHXoXvM>

о. Руслан Михалків

«Російські військові обстріляли та пограбували семінарію на Київщині. Пошкодили багато вікон, зламали двері та здійснили вандалізм – використали нашу каплицю як туалет».

<https://youtu.be/RpDJ59MW4Fo>

Дивіться всі відеосвідчення:
<https://bit.ly/2022-IRF-video-testimonies>

Довідкове видання

Вплив російського вторгнення на релігійні громади в Україні

Дизайн і верстка:

Анна Буковська (Fayno Development)

Літературний редактор:

Аліна Кокошко (Fayno Development)

Підготовка відео:

Сергій Бурлака, Віталій Калініченко, Давид Падун

Фото на обкладинці:

російські військові на тлі зруйнованого храму
Святителя Миколая Чудотворця Православної Церкви України
в місті Волноваха Донецької області
(Alexander Ermochenko / Reuters)

Видавець „Пугач О.В.”

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи

ДК №1560 від 05.11.2003 р.

E-mail: olgapugach@ukr.net

Інститут релігійної свободи (ІРС) – правозахисна громадська організація, заснована 2001 року в Києві, Україна. Цілями ІРС є захист і популяризація релігійної свободи та інших прав людини, сприяння міжконфесійному діалогу та співпраці, розвиток державно-церковної взаємодії, зміцнення демократичних засад і громадянського суспільства в Україні.

Контакти ІРС

Пошта: а/с 471-В, Київ, Україна 01001

Електронна пошта: info@irs.in.ua

Телефон: +38 099 176 3360

Вебсайт: irs.in.ua

ISBN 978-966-8359-73-6

9 789668 359736 >